

**Інструментальне «таїнство» нотолінійних ірмологіонів:
від античності до літургійної образності**

Йоганн-Готфрід Гердер (1744 - 1803)

«Україна стане колись новою Грецією: прекрасне небо цього народу, весела вдача, музичний хист, родюча земля та ін., колись прокинуться...постане культурна нація і її межі простягнуться до Чорного моря, а звідти на весь світ».

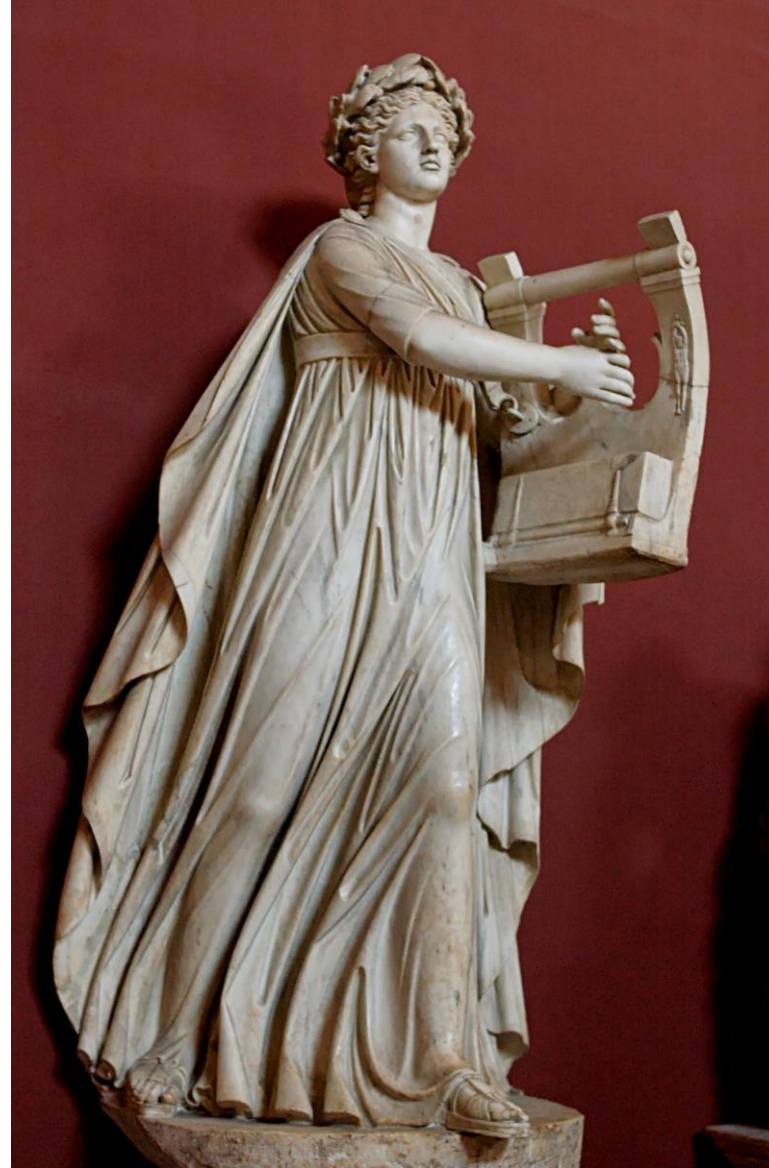
Сергій Плохій. Брама Європи. Історія України від скіфських воєн до Незалежності.

Plokhyy S. The Gates of Europe : a History of Ukraine. New York, 2015.

Брама Європи / Сергій Плохій ; пер. з англ. Романа Ключка. Харків, 2016.

Першим істориком України був Геродот, «батько історії» власною персоною. Така честь зазвичай випадає країнам та народам, які належать до середземноморського світу. Україна — смуга степів, гір та лісів на північ від Чорного моря, відомого грекам як *Pontos euxeinos* («Гостинне море», латинізоване римлянами як *Pontus euxinus*), — була важливою частиною цього світу. Світ Геродота починався в містах-державках Давньої Греції, простягаючись до Єгипту на півдні та Криму й понтійських степів на півночі. Якщо Єгипет був землею стародавньої культури та філософії, яку старалися вивчати й наслідувати, то територія нинішньої України становила прикордонну смугу, де грецька цивілізація зіткнулася зі своїм варварським *alter ego*³. Це був перший рубіж політичного та культурного простору, що пізніше стане відомим як «західний світ». Це було місце, де Захід почав визначати себе та «іншого».

Довготривалий (фр.). Таку назву дістала методика історичних досліджень, запропонована представниками французької «школи анналістів», що надавала перевагу дослідженню довготривалих історичних структур над подіями, тобто «короткої» історії. Представники цієї історичної школи намагалися відтворити «тотальну історію», що являла б собою опис усіх зв'язків, що існують у суспільстві, — соціальних, економічних, культурних тощо. (Тут і далі прим. пер., якщо не зазначено інше.)

Могутність **Ліри** оспівав **Піндар** у першій піфійській оді,
зобразив цей інструмент як символ вселенського порядку:

Ліро золотосяйна, втіхо фіалкових Муз
І промінного Феба, почувши твій голос,
Хор виступає, провісник свята.
Звукам твоїм співаки послухні,
Коли передзвонами струн почнеш
Заспіви ті, які хор супроводять,
Гасиш вічний вогонь блискавиць гостролезих,
І дрімає на скіпетрі Зевса орел,
Сонно звисивши крила свої
Владар пернатих.

Переклад **Андрія Содомори**

Образ Ліри проявився у творчості Б.-І. Антонича:
«Від'їду вже з долонями на Лірі Сонця Сходу,
співаючи хвалу надлюдським і рослинним бурям».

Авлос

Αρφα

Ліра

Падіння Єрихону

Ангели Апокаліпсису

Псалом 150

Хваліте його звуком **рогу**,
Хваліте його на **арфі й гуслах**,
Хваліте його на **бубні й танком**,
Хваліте його на **струнах і сопілці**,
Хваліте його на **дзвінких цимбалах**. (Пс. 150)

Цар Давид

με τε κε ρα αν Κο
 το ο τε Προ ρο φα
 και Πλ σης νο
 ω τε και προ κο τας
 εν, δε λι ιι α τι ο τκο πδ προ ολα ια

Складні гомерівські епітети

- Хитромудрий Одісей, срібнолукий Аполлон, золотосяйна Афродіта, рожевоперста Еос, совоока Афіна, швидконогі, міднобронні Ахейці;
- швидкохідні чи багатовеслі кораблі, багатослізна війна.
- Шевченко «Заповіт» - лани широкополі
- У піснях: дівчина чорноброва, орел сизокрилий, кінь буйногривий тощо

Краснопѣснвая цѣвница Божественнаго Духа:
славій іщуръ Божественныхъ пѣсней: сопѣль Церковная.
Стихира на *Господи воззвах*, прп. Романа

Струна благознаменитыхъ духовныхъ словесъ,
поеть яснѣ научая конци немолчными пѣснями:
славословити божества едину зарю.
Стихира на *Господи воззвах*, прп. Романа

Яко цѣвница ты был еси небесная,
и гуслѣ, и краснымъ ти пѣніемъ.
Тропар 4-ї пісні канону, прп. Романа

Былъ еси Златоусте богодухновенный органъ.
Стихира на *Господи воззвах*, св. Йоана Златоустого⁶¹

Труба златовидная,
свѣтловопѣюще божія величія.
Стихира на стиховні, св. Йоана Златоустого

Труба златогласная показася.
Стихира на стиховні, св. Йоана Златоустого

Благодатныя органы, гусли Духа Святаго:
богонарочитыя трубы проповѣди.
Стихира на *Господи воззвах*, Трьох святителів

Кими духовными пѣснями похвалимъ Петра і Павла,
иже безбожіе заклашая и иступѣмая оуста.
Стихира на *Господи воззвах*, апп. Петра і Павла

Наприклад, кулізма з **трубою**,

основа якої складається з *півкулізми середньої*, *статті малої закритої і статті простої* , а знак **труби** , що додається перед основою, зафіксований у назві з **трубою**.

Лазар Баранович (1620-1693)

На сія ТРУБЫ уши накланяйте
ТРУБАМИ ТРУБЫ суда вспоминайте!
Праздники святых сія ТРУБЫ трубят,
Да празднолюбцы их собѣ улюбят.
В день нарочитый праздника казано
Так: «Вострубѣте», абы не карано
З непослушенства, на празники ТРУБИМ,
БОГОМ и его святыми ся любим⁶³.

Лазар Баранович

МУЗИЧНИЙ КАЛЕЙДОСКОП

На островах Тихого океану збереглися своєрідні музичні традиції.

Аборигени Австралії співають, зберігаючи та розвиваючи свою культуру. Для них співак — важлива фігура, він передає людям знання від духів природи.

А своєрідність африканської народної пісні відображено у музичному діалозі: один виконавець співає або грає фразу, а інші — імпровізують музичну відповідь на неї.

Народна музика у виконанні аборигенів Австралії

Україна здавна славилася своїми піснями. Талановитий народ творив унікальне розмаїття історичних і побутових, ліричних жартівливих, танцювальних і дитячих пісень. Музика і спів проводжували роботу і відпочинок, свято і церковну службу.

Великий письменник і палкий шанувальник української пісні Микола Васильович Гоголь так висловився про неї: «Пісня в Україні — це все...».

Які різновиди народних пісень вам відомі? Як ви вважаєте, які пісні виконуються на світлинах?

Розглянь малюнки. Поміркуй, як ці зображення пов'язані з музикою.

Скульптура
«Скрипаль на даху»,
м. Харків

Пам'ятник
М. Лисенку,
м. Київ

«Бременські
музики», м. Бремен
(Німеччина)

2. ОСОБЛИВОСТІ МУЗИКИ УКРАЇНСЬКОГО Й РОСІЙСЬКОГО НАРОДІВ

1. Які жанри українських пісень вам відомі?
2. Як ви гадаєте, які спільні риси є в музиці українського та російського народів?

На території Європи з давніх часів живе велика група споріднених за мовою і культурою слов'янських народів. Серед них східні, західні та південні слов'яни. Сучасні українці, росіяни й білоруси належать до східних слов'ян. Цим пояснюється подібність їх мов, звичаїв і фольклору. Упродовж багатьох століть ці народи жили пліч-о-пліч, тому в народному мистецтві дуже багато спільного — інтонації в мелодіях, сюжети пісень, кольори в оздобленні одягу, народні ремесла.

Ми зробимо спробу порівняти особливості музичної мови українського й російського народів.

Послухайте: українську народну пісню «Рече та стогне Дніпр широкий» (слова *Т. Шевченка*); російську народну пісню «Вниз по матушке по Волге».

В. Отчинніков. Дніпро. 1954 р.

Ю. Філіппов. Літній день на ріці Волзі. 1985 р.

Ці пісні — про великі річки, які є своєрідними символами українського та російського народів. Вони звучать широко й розспівно, у них відчувається захоплення красою рідного краю, потужною силою Дніпра й Волги як уособлення могутності народу.

«Москва, Маросейка» Юрій Шевельов (1908-2002)

Москва підкреслює *русско-украинские культурные связи*. Не будемо їх заперечувати. Вони були і є.

Хіба солдати по два боки лінії фронту не зв'язані між собою? Вони зв'язані на життя і смерть.

Історія культурних зв'язків між Україною і Росією — це історія великої і ще не закінченої війни.

